

O traballo social no ámbito da protección internacional: un estudo de caso en Galicia

Iria Souto Piña

Graduada en Traballo Social. Universidade de Vigo

Mónica López Viso

Profesora contratada doutora de Ciencia política. Universidade de Vigo

RESUMO: A migración forzada é un fenómeno crecente en todo o mundo e o traballo social xoga un papel crucial na atención e protección das persoas solicitantes de asilo e refuxiadas. A Asociación Provivienda traballa para garantir o dereito á vivenda de todas as persoas, incluíndo aos solicitantes de asilo. Este estudo utilizando unha metodoloxía mixta analiza o perfil dos solicitantes de asilo na organización Provivienda e aborda a intervención dos traballadores sociais. Os achados mostran os perfís máis comúns de solicitantes de asilo e destacan a importancia do traballo multidisciplinario para lograr unha completa integración social. **Palabras chave:** protección internacional, migración forzada, solicitantes de asilo, traballo social, intervención social.

El trabajo social en el contexto de la protección internacional: un estudio de caso en Galicia

RESUMEN: La migración forzada es un fenómeno creciente en todo el mundo y el trabajo social juega un papel crucial en la atención y protección de las personas solicitantes de asilo y refugiadas. La Asociación Provivienda trabaja para garantizar el derecho a la vivienda de todas las personas, incluyendo a los solicitantes de asilo. Este estudio utilizando una metodología mixta analiza el perfil de los solicitantes de asilo en la organización Provivienda y aborda la intervención de los trabajadores sociales. Los hallazgos muestran los perfiles más comunes de solicitantes de asilo y destacan la importancia del trabajo multidisciplinario para lograr una completa integración social. **Palabras clave:** protección internacional, migración forzada, solicitantes de asilo, trabajo social, intervención social.

Social work in the context of international protection: a case study in Galicia

ABSTRACT: Forced migration is a growing phenomenon worldwide, and social work plays a crucial role in the care and protection of asylum seekers and refugees. Provivienda Association works to ensure the right to housing for all people, including asylum seekers. This study, using a mixed methodology, analyses the profile of asylum seekers in the Provivienda organization and addresses the intervention of social workers. The findings show the most common profiles of asylum seekers and highlight the importance of multidisciplinary work to achieve complete social integration. **Keywords:** international protection, forced migration, asylum seekers, social work, social intervention.

1. Introducción

A migración forzada é un fenómeno crecente a nivel mundial e atópase estreitamente relacionada coa violación dos dereitos humanos. As persoas que foxen da persecución, a guerra e a violencia nos seus países de orixe buscan refuxio noutros países, o que fai necesaria unha resposta efectiva e adecuada das institucións para protexer e garantir os dereitos humanos destas persoas.

O traballo social é unha disciplina que ten un papel crucial na atención e protección das persoas solicitantes de asilo e refuxiadas. Existen diversas organizacións e asociacións dedicadas a atender a estas persoas, que traballan en coordinación cos profesionais do traballo social para garantir o acceso aos servizos básicos, como a atención médica, a vivenda, a alimentación e a educación. Estas organizacións e asociacións tamén xogan un papel importante na defensa dos dereitos humanos das persoas solicitantes de protección internacional, promovendo a súa inclusión social e o respecto á súa dignidade como seres humanos. A Asociación Provivienda é unha organización que traballa desde 1989 para que todas as persoas gocen do dereito á vivenda en igualdade de condicións. Neste sentido persoas estranxeiras, solicitantes de asilo e beneficiarias de protección internacional son algunhas dos colectivos cos que traballa.

Neste traballo realízase unha investigación sobre a intervención dos traballadores/as sociais cos solicitantes de asilo. Realizouse un estudo de caso nunha organización non gubernamental que presta servizos de atención a solicitantes de asilo. Os obxectivos específicos propostos son analizar o traballo social que se realiza con persoas solicitantes de protección internacional e obter un perfil do solicitante de asilo que se dirixe á Asociación Provivienda nas oficinas galegas das cidades de Ourense e Vigo. A metodoloxía utilizada é mixta, cuantitativa mediante recompilación e análise dos datos característicos da poboación para estudar e cualitativa a través de entrevistas a profesionais do traballo social que exercen no ámbito da protección internacional.

As preguntas de investigación que guían o estudo son: Como é o proceso de atención e protección que se lles brinda a estas persoas? Cales son as características das persoas solicitantes de protección internacional que son atendidas pola Asociación Provivienda? Cal é o labor do profesional do traballo social coas persoas solicitantes de protección internacional? Cales son os principais obstáculos no proceso de intervención?

Este estudo é importante para entender como o traballo social pode contribuír á protección e garantía dos dereitos humanos das persoas solicitantes de protección internacional, e como se pode mellorar o traballo das organizacións que traballan con estas poboacións. Os achados deste estudo poden ser utilizados para mellorar as políticas e prácticas no ámbito do traballo social con persoas solicitantes de protección internacional.

2. Revisión da literatura

2.1 Protección internacional e asilo: os solicitantes en España

O dereito á protección internacional é un dereito humano fundamental recoñecido pola comunidade internacional en numerosos instrumentos xurídicos, como a Declaración Univer-

sal dos Dereitos Humanos de 1948, a Convención de Xenebra sobre o Estatuto dos Refuxiados de 1951 e o seu Protocolo de 1967, así como a Carta dos Dereitos Fundamentais da Unión Europea (UE) de 2000. Este dereito implica que os Estados teñen a obriga de protexer ás persoas que se atopan no seu territorio e que necesitan protección internacional debido a un temor fundado de persecución por motivos de raza, relixión, nacionalidade, pertenza a un determinado grupo social ou opinión política, ou debido a un risco real de sufrir graves violacións dos dereitos humanos.

A protección internacional é o instrumento administrativo para protexer aos nacionais doutros estados en substitución das correspondentes autoridades nacionais e inclúe tres figuras: o asilo, a protección subsidiaria e a protección temporal a persoas desprazadas e apátridas. Ademais, existe a posibilidade de que á persoa solicitante de asilo se lle conceda a residencia temporal por razóns humanitarias (Lois, García, Felicidades e de la Rosa, 2021).

Nos anos oitenta, os países europeos comezaron a mostrar máis preocupación pola protección das súas fronteiras (Fassin, 2015) e creouse unha narrativa negativa sobre os solicitantes de protección internacional. Nas últimas décadas, a situación empeorou debido aos atentados do 11 de setembro en Nova York e a consecuentemente guerra contra o terrorismo, que favoreceron o aumento de discursos xenófobos e ultranacionalistas en Europa (Ruíz-Giménez, 2017). Os gobernos adoptaron políticas cada vez máis restritivas para controlar a entrada de migrantes e refuxiados nos seus países, e intensificaron as medidas de vixilancia e seguridade nas fronteiras.

Estas políticas restritivas tiveron un gran impacto nos solicitantes de protección internacional. Moitos deles víronse obrigados a vivir en condicións precarias e a afrontar a violencia e a discriminación nos países de tránsito e de destino. Ademais, moitas persoas que necesitan protección internacional ven impedidas de solicitarla debido ás políticas restritivas e excluíntes dos países europeos (Fassin, 2015).

O Sistema Europeo Común de Asilo (SECA) é un marco normativo establecido para protexer aos solicitantes de protección internacional na Unión Europea (UE). Este sistema baséase no Regulamento (UE) 604/2013, tamén coñecido como Regulamento de Dublín III, que establece as regras para determinar o Estado membro responsable do exame dunha solicitude de protección internacional presentada nun dos Estados membros da UE (European Commission, 2016). O obxectivo principal do SECA é garantir que os solicitantes de protección internacional reciban un trato xusto e equitativo en todos os Estados membros da UE, independentemente do Estado membro onde presentaron a súa solicitude (European Council on Refugees and Exiles, 2019).

Con todo, a aplicación desigual do SECA nos Estados membros da UE levou a unha situación de sobrecarga nos sistemas, o que xerou numerosas críticas e debates na UE (Faggiani, 2020). Unha das principais críticas ao SECA é a falta de solidariedade entre os países europeos na xestión da presión migratoria e de solicitantes de protección internacional. Algúns Estados membros, como Italia e Grecia, recibiron un número desproporcionado de solicitudes de asilo, o que xerou tensións e conflitos na UE (European Parliament, 2017). Ademais, a implementación do SECA levou a un aumento das solicitudes de asilo rexeitadas e deportacións de solicitantes de protección internacional aos seus países de orixe, o que xerou preocupación entre as organizacións de dereitos humanos (European Council on Refugees and Exiles, 2019).

A pesar das críticas, o SECA segue sendo un dos marcos normativos máis importantes para a protección dos solicitantes de protección internacional na UE. Con todo, é necesario mellorar a súa aplicación e garantir unha maior solidariedade entre os Estados membros da UE para facer fronte aos desafíos actuais (European Commission, 2020).

En España, aínda que non é o destino principal dos solicitantes de asilo en Europa, o número de solicitudes aumentou significativamente nos últimos anos, en parte debido ao endurecemento dos controis fronteirizos nos EE.UU. durante a presidencia de Donald Trump. Como nos revela Pasetti (2020) estas dificultades obrigaron a moitas persoas latinoamericanas a solicitar asilo en España, motivados polos lazos culturais con Latinoamérica.

Segundo os datos da Comisión Española de Axuda ao Refuxiado (CEAR, 2016), España recibiu 14.780 solicitudes de protección internacional no ano 2015, máis do dobre das recibidas no ano anterior. Este aumento exponencial débese á grave crise migratoria que tivo lugar ese ano e que o Alto Comisionado das Nacións Unidas para os Refuxiados (ACNUR) considerou como a maior crise de refuxiados desde a Segunda Guerra Mundial y que levou a un significativo número de Estados a suspender temporalmente a aplicación da liberdade de circulación no interior da UE e a restablecer, en consecuencia, os controis sobre as fronteiras interiores (González Vega, 2017). Isto fixo evidente a necesidade de reformas na normativa da UE en materia de asilo (Vales, 2016).

Máis recentemente, o informe CEAR (2021) informa que en España rexistráronse 131.844 solicitudes de asilo desde 2015 ata 2020. En 2020, presentáronse 16.345 solicitudes, o que representa un aumento do 45,6% en comparación co ano anterior. Os datos achegados polo Ministerio de Interior (2021), indican que as dez nacionalidades que máis asilo solicitaron en España en 2020 foron a venezolana, a colombiana, a hondureña, a peruana, a nicaraguana, a salvadoreña, a maliana, a cubana, a ucraína e a marroquí.

O estudo de Lois *et al.* (2020) enfócase en analizar as razóns da elección de España como destino de inmigrantes, sinalando que a localización xeográfica e os lazos culturais con Latinoamérica son os principais motivos da afluencia de solicitantes de asilo. Entre as causas máis destacadas que impulsan aos inmigrantes para abandonar os seus países de orixe atópanse a falta de seguridade individual en áreas con altos índices de criminalidade, como no caso de países como El Salvador, Honduras ou Nicaragua. Doutra banda, a falta de liberdades individuais e unha grave crise económica son os factores que explican a gran afluencia de solicitantes venezolanos. No caso de países como Malí e Ucraína, a fuxida prodúcese debido a un conflito armado aberto. En canto á idade e xénero dos solicitantes de asilo, o informe CEAR (2021) indica que a maioría son persoas novas e teñen entre 18 e 34 anos, e que o 46% son mulleres. Con todo, os datos recompilados por Eurostat (2022) mostran que desde 2012 hai unha maior proporción de homes solicitantes que mulleres, cun total de 22.655 solicitudes de mulleres e 39.390 de homes en 2021.

O sistema de asilo en España foi obxecto de críticas debido á súa lentitude e burocracia, o que dificulta o acceso dos solicitantes aos servizos de asistencia e protección (CEAR, 2021). Ademais, os solicitantes de asilo poden enfrentar problemas para atopar aloxamento e emprego, así como sufrir xenofobia e discriminación (Carrera, 2016). Segundo o informe do ACNUR (2019), en España existen obstáculos significativos para a integración laboral e social dos refuxiados.

O informe do CEAR (2021) destaca que o sistema de asilo en España enfrontase a diversos retos, entre eles a falta de persoal especializado e a complexidade dos procedementos. Estes factores poden atrasar a resposta ás solicitudes de asilo e dificultar o acceso dos solicitantes aos servizos de asistencia e protección.

Espada (1997) sinala que Europa ten a responsabilidade de acoller ás persoas migrantes que non pertencen ao espazo comunitario, debido ao seu compromiso coa defensa da persoa humana. Con todo, é importante ter en conta a complexidade da regulación deste asunto, que implica ámbitos de competencia interna de cada país.

2.2. O traballo social no ámbito da protección internacional

A protección internacional e o asilo son conceptos clave para salvagardar os dereitos humanos das persoas que se ven obrigadas a fuxir da persecución, a guerra e a violencia nos seus países de orixe. Neste contexto, o traballo social desempeña un papel crucial na atención e protección das persoas solicitantes de asilo e refuxiadas. Como disciplina centrada na promoción do cambio social e a mellora do benestar humano, os traballadores sociais teñen a responsabilidade de garantir que as persoas que solicitan asilo e protección internacional accedan aos servizos necesarios, como aloxamento, atención médica, servizos legais, educación e emprego. Ademais, traballan para fomentar a integración das persoas refuxiadas na sociedade de acollida (IFSW, 2020).

As persoas que solicitan protección internacional son individuos que fuxiron dos seus países de orixe debida a unha situación de conflito, violencia ou persecución. Estas persoas teñen necesidades especiais que deben ser abordadas de maneira adecuada e efectiva polos profesionais do traballo social. Podemos diferenciar tres principais modelos de intervención en traballo social que poden ser efectivos para apoiar ás persoas solicitantes de protección internacional: o modelo de atención integral, o modelo de atención centrado no trauma e o modelo de empoderamento.

O modelo de atención integral enfócase en proporcionar aos solicitantes de protección internacional unha atención integral que aborde as súas necesidades emocionais, sociais e físicas (Nunes et al., 2019). Este modelo baséase nunha avaliación inicial das necesidades do solicitante e no desenvolvemento dun plan de atención personalizado. Este enfoque céntrase no benestar integral da persoa e na súa integración na sociedade de acollida.

O modelo de atención centrado no trauma enfócase na atención a persoas que experimentaron trauma (Jones, 2018). Os profesionais do traballo social traballan cos solicitantes de protección internacional para axudarlles a superar os efectos do trauma e promover a súa recuperación emocional. Este modelo baséase nun enfoque centrado na persoa e na súa recuperación emocional e psicolóxica.

O modelo de empoderamento enfócase en fortalecer a capacidade dos solicitantes de protección internacional para tomar decisións e controlar o seu propio destino (Kohli, 2017). Os traballadores sociais traballan cos solicitantes para fomentar a súa capacidade de autocoidado e autoxestión. Este modelo céntrase no fortalecemento da capacidade da persoa para tomar decisións informadas e para lograr unha maior autonomía. É importante que os profesionais do traballo social teñan en conta os modelos de intervención en traballo social que sexan efectivos para apoiar ás persoas solicitantes de protección internacional.

Tras a chegada dos solicitantes de asilo ao país acolledor, comeza un complexo proceso de integración social no que o papel dos traballadores e traballadoras sociais resulta fundamental. Para lograr esta integración e alcanzar unha completa autonomía da persoa, emprégase un itinerario de inserción con diferentes fases, como a fase previa, a fase de acollida e a fase de preparación para a acollida.

Na fase previa, realízanse entrevistas cos solicitantes de asilo co fin de coñecer a súa situación persoal e as súas necesidades básicas. Na fase de acollida, bríndaselles aloxamento, alimentación e atención médica básica. Na fase de preparación para a acollida, ofréceselles formación en habilidades sociais e lingüísticas, co fin de facilitar a súa integración na sociedade de acollida. O itinerario de inserción dos solicitantes de asilo é un instrumento crave no traballo social, xa que permite deseñar e aplicar programas de intervención que promovan a integración social destas persoas. Ademais, este proceso permite avaliar os resultados das intervencións e deseñar estratexias de mellora continua que permitan unha maior efectividade na integración social dos solicitantes de asilo (Fernández, Frieiro e González, 2021; Bledsoe, 2017; European Commission, 2016).

O proceso de integración dos solicitantes de asilo e protección internacional é un desafío complexo e multifacético que involucra tanto ao solicitante como á sociedade de acollida. Fernández et al. (2021) analizan os diferentes obstáculos que estas persoas atopan no seu percorrido nos diferentes ámbitos sanitario, educativo, laboral e social (idioma e vivenda). Neste proceso a excesiva burocratización dificulta a renovación e xustificación dos diferentes procedementos e recursos.

A pesar dos esforzos realizados polos traballadores sociais e organizacións dedicadas á atención destas persoas, existen diversas dificultades que obstaculizan o seu proceso de integración, que involucra a superación de diversas barreiras, como as barreiras lingüísticas, culturais, traumas e estrés, falta de oportunidades laborais e falta de vivenda. En moitos casos, o solicitante atópase nunha situación de desarraigamento cultural, falta dunha rede social de apoio sólida e, as veces, xenofobia por parte dunha parte da sociedade (López, Gil e Montero, 2016).

3. Metodoloxía

Neste estudo de caso investigábase a intervención dos traballadores sociais cos solicitantes de asilo nas oficinas galegas da asociación Provivienda nas cidades de Ourense e Vigo. O obxectivo da investigación é analizar o traballo social que se realiza con persoas solicitantes de protección internacional e obter un perfil do solicitante de asilo.

Para levar a cabo a investigación, utilizouse unha metodoloxía mixta que combina técnicas cuantitativas e cualitativas. En primeiro lugar, realizouse unha análise cuantitativa mediante a recompilación e análise dos datos de 136 solicitantes de asilo que chegaron ás oficinas de Ourense e Vigo durante os anos 2020 e 2021. Recompiláronse datos sociodemográficos dos solicitantes de asilo de cinco variables: nacionalidade, idade, sexo, estado civil e relacións de parentesco.

Doutra banda, utilizouse unha metodoloxía cualitativa a través de dúas entrevistas a profesionais do traballo social que exercen no ámbito da protección internacional. Estas entrevistas leváronse a cabo co obxectivo de obter información sobre as experiencias e opinións destes

profesionais en relación co traballo social que se realiza cos solicitantes de asilo. Buscouse profundar en aspectos como a metodoloxía de traballo, as principais dificultades e retos aos que se enfrontan os traballadores/as sociais neste ámbito e as posibles solucións e estratexias para mellorar a intervención. A información das entrevistas recompílase establecendo seis categorías de análises: (1) funcións realizadas polos traballadores sociais no ámbito da protección internacional; (2) colaboración con outros profesionais; (3) colaboración con outras institucións; (4) perfil de solicitante de asilo; (5) elementos que deben mellorarse na intervención; e (6) obstáculos cos que se atopan os solicitantes de asilo.

4. Resultados

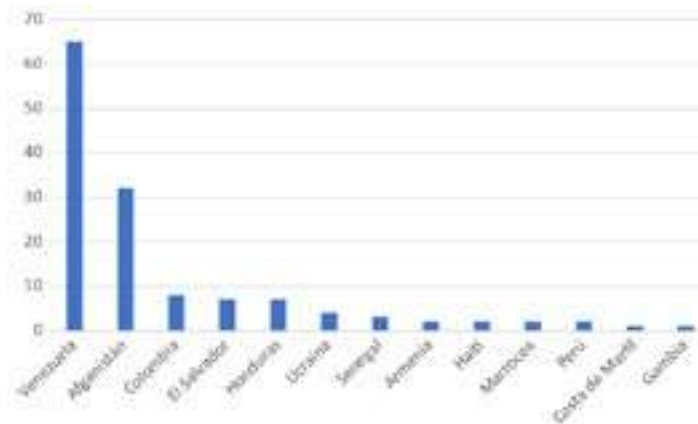
A continuación preséntanse os resultados obtidos despois de analizar os datos proporcionados por Provivienda sobre os participantes do programa e as entrevistas realizadas a dúas traballadoras sociais de diferentes asociacións dentro da Comunidade Autónoma Galega.

4.1 O perfil de solicitante de asilo

Para analizar o perfil dos solicitantes de asilo participantes na investigación (136), consideráronse diversas variables como nacionalidade, idade, sexo, estado civil e parentesco.

Os resultados mostran que os solicitantes de asilo pertencen a un total de 14 nacionalidades (Figura 1), sendo a venezolana a máis frecuente (42,6%), seguida da colombiana (19,9%) e os hondureña (7,4%). Tamén hai unha proporción significativa de enquisados do Salvador (5,9%) e Guatemala (5,2%), así como de países europeos como Rusia e Ucraína.

Figura 1: Solicitantes de asilo en Provivienda por nacionalidade

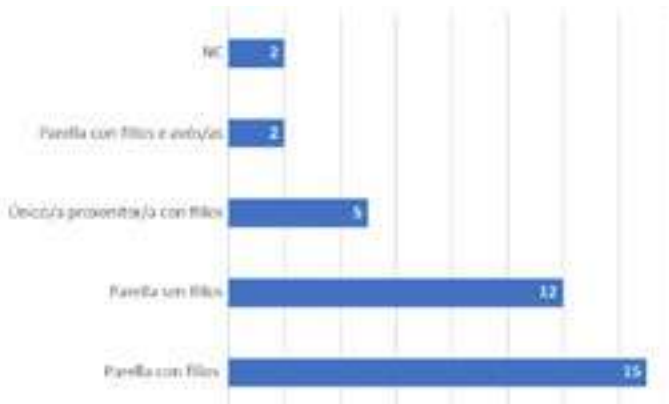
A media de idade dos enquisados é de 29 anos, cunha mediana de 27 anos, o que indica que a maioría son persoas relativamente novas. A desviación estándar da idade é de 8.73 anos, reflectindo unha variabilidade moderada na distribución de idades dos solicitantes.

É importante destacar que o rango de idades é bastante amplo, cun máximo de 58 anos. Isto suxire que os solicitantes de asilo poden ser persoas de diferentes idades e que cada un pode ter necesidades e desafíos específicos no proceso de solicitude de asilo.

En canto ao sexo dos solicitantes, observouse que o 53% eran mulleres, mentres que o 47% eran homes. Respecto ao estado civil, a maioría dos solicitantes, estaban casados ou formaban unha parella de feito (54% e 14%, respectivamente), seguidos dos solteiros (25%), con só unha divorciada e 4 viúvas. O resto dos solicitantes (27%) tratábase de menores de 18 anos.

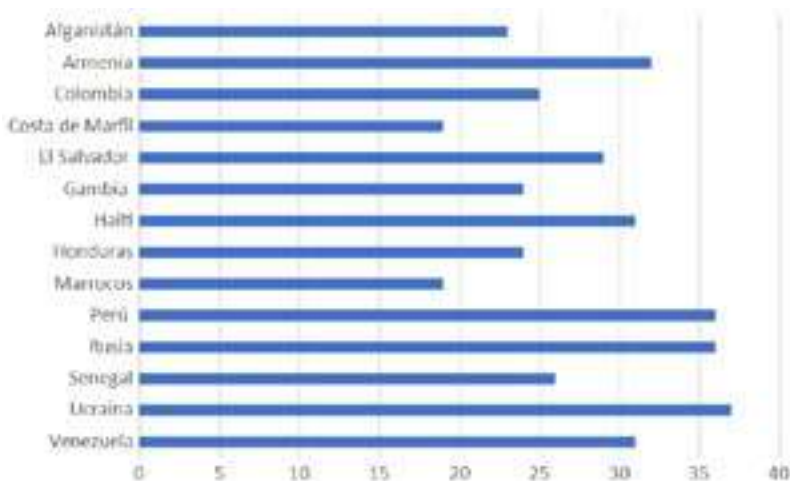
Así mesmo, atopouse que a Provienda chegaron 36 familias e 22 individuos que se desprazaron sós. Na súa maioría, trátase de pais e nais con fillos e fillas, aínda que tamén se identificaron avós e avoas, así como parellas que viaxaron sen ningún outro familiar (ver Figura 2).

Figura 2: Composición das familias solicitantes de asilo

A análise cruzada de datos permitiu identificar diferenzas na idade media segundo a nacionalidade de orixe, desde un mínimo de 19 anos para Marrocos e Costa do Marfil ata un máximo de 37 anos para Ucraína (Figura 3). Tamén se observou unha relación entre as nacionalidades máis numerosas e o estado civil, sendo os solicitantes de Afganistán os que presentaban maior proporción de solteiros, mentres que os de Venezuela, O Salvador e Honduras predominaban en parellas de feito.

Figura 3: Idade media dos solicitantes de asilo por nacionalidade

Os datos solicitados permitiron concluír que os solicitantes de asilo eran maiormente persoas novas e casadas, provenientes de países en conflito ou con altos índices de violencia, como Afganistán, Venezuela, O Salvador, Honduras ou Colombia. Ademais, identificouse a presenza de solicitantes de asilo de países europeos como Rusia e Ucraína. A idade media dos enquisados é de 29 anos e a maioría son mulleres. Sendo os solicitantes de Marrocos e Costa do Marfil de media, os máis novos, mentres que os de Ucraína son os de maior idade. En canto á composición das familias, a maioría son pais e nais con fillos e fillas. Ademais, observouse unha variación significativa na idade media segundo a nacionalidade de orixe e atopouse unha relación entre as nacionalidades máis numerosas e o estado civil dos solicitantes de asilo.

4.2 O labor do profesional do traballo social cos solicitantes de asilo

Para coñecer a función do traballador/a social no ámbito da protección internacional, analizáronse as categorías 1, 2 e 3 das entrevistas. En primeiro lugar, ambas entrevistadas coinciden en gran parte nas funcións que realizan (categoría 1), que inclúen a elaboración de informes sociais solicitados polo Ministerio de Inclusión, Seguridade Social e Migracións, a realización de entrevistas para obter información que permita elaborar os informes, visitas domiciliarias, asesoramento, seguimento e acompañamento dos participantes. A Entrevistada 1 tamén menciona un acompañamento psicosocial centrado na persoa, no que se axuda á persoa para marcar os seus propios obxectivos e acompañáselles no proceso e a reformulación deses obxectivos. Ademais, destaca a necesidade de realizar múltiples trámites administrativos, como o empadramento, a solicitude de tarxeta sanitaria ou a escolarización dos menores, principalmente na primeira fase da acollida.

Na categoría 2, colaboración con outros profesionais, ambas entrevistadas inciden na fundamental importancia da intervención con solicitantes de asilo. A Entrevistada 1 destaca a transcendencia das asembleas periódicas que se realizan na vivenda dos participantes e nas que participan todas as áreas de intervención. Tamén se fan reunións de coordinación co resto das áreas para realizar supervisións dos diferentes casos e, de ser preciso, reformular o acompañamento. A Entrevistada 2 menciona a existencia dun equipo multidisciplinario integrado por psicólogas, avogadas, orientadora laboral, persoal administrativo, educadores/as sociais e integradores/as sociais, e destaca a constante colaboración entre as diferentes áreas; de emprego, xurídica, vivenda, psicolóxica e administrativa.

En canto á colaboración con outras institucións (categoría 3), a Entrevistada 1 indica que se trata de relacións baseadas na colaboración mutua, principalmente con outras asociacións como Cruz Vermella, á que se derivan determinados casos cando os solicitantes pasan á fase 2 do seu itinerario. Por outra banda, a Entrevistada 2 destaca o contacto constante coas asociacións de protección internacional que se atopan dentro da Red Acoge¹ e o continuo contacto e colaboración co Concello.

En xeral, as entrevistadas inciden na importancia da colaboración interdisciplinaria e a necesidade de adaptar a intervención ás necesidades de cada persoa, tendo en conta a súa

1 Red Acoge es una federación de organizaciones especializadas en la inclusión social de las personas migrantes y asiladas en España. Trabajan en Red junto con nuestras organizaciones federadas desde 1991.

situación individual e a súa traxectoria migratoria. Ademais, faise fincapé na importancia de establecer relacións de colaboración mutua con outras institucións e asociacións para poder ofrecer unha intervención integral e eficaz aos solicitantes de asilo.

4.3 Principais obstáculos na intervención cos solicitantes de protección internacional

No que respecta aos elementos que deben mellorarse na intervención (categoría 5), preséntanse diverxencias entre as entrevistadas en canto aos factores que deberían mellorar o sistema de asilo. A Entrevistada 1 destaca a incompatibilidade entre os prazos establecidos polo Ministerio para lograr a integración dos solicitantes e os tempos que estes realmente necesitan, mentres que a Entrevistada 2 incide na excesiva burocracia e a alta ocupación que limita a intervención individualizada.

Na categoría 6 abórdanse as principais dificultades ás que teñen que facer fronte os solicitantes. Segundo a opinión da Entrevistada 1, estes atopan dificultades no ámbito educativo, sanitario e administrativo, e destaca a particular dificultade na homologación de estudos. Pola súa banda, a Entrevistada 2 sinala a dificultade na procura de emprego e o acceso á educación postobrigatoria, así como a discriminación asociada a unha parte racista da sociedade. Finalmente, destaca a dificultade para atopar vivenda, na que as persoas migrantes son rexeitadas por algúns propietarios, excepto no caso das persoas ucraínas que adoitan ser máis aceptadas en xeral.

5. Discusión

Os resultados obtidos destacan a complexidade e a diversidade das dificultades ás que se enfrontan os solicitantes de protección internacional no seu proceso de integración na sociedade de acollida, así como a necesidade de mellorar o sistema de asilo e a intervención profesional para poder atender de maneira adecuada as necesidades destas persoas.

En primeiro lugar, obsérvase que as nacionalidades dos solicitantes de asilo en Provienda presentan unha gran similitude cos datos do Ministerio de Interior (2021), coa única diferenza da presenza de persoas afgás. Esta presenza de solicitantes afgás é significativa no caso dos solicitantes de Provienda, pero inexistente nos datos achegados polo Ministerio. É importante destacar que o perfil dos solicitantes de asilo está en constante cambio debido á situación xeopolítica dos países en conflito.

Ademais, confírmase a concordancia dos datos de Provienda cos do Ministerio de Interior (2021) con respecto á prevalencia dos solicitantes procedentes de Centro e Suramérica. Para comprender a afluencia masiva de persoas procedentes do sur do continente americano, faise referencia ao traballo de Lois *et al.* (2021) sobre como os lazos culturais facilitan o papel de España como país receptor. Outro factor determinante que destaca Marcogliese (2020) é a complexa situación do dereito ao asilo nestes países latinoamericanos, onde existen importantes baleiros legais e unha deficitaria aplicación da normativa vixente, o que impulsa aos solicitantes para buscar refuxio noutros estados fóra do seu continente. Neste sentido, a alta proporción de solicitantes venezolanos explícase pola grave crise económica e política que se vive nese país,

o que levou a moitos cidadáns para fuxir en busca de seguridade e mellores oportunidades. No caso de países como O Salvador, Honduras e Nicaragua, a falta de seguridade individual debido a altos índices de criminalidade é unha das principais razóns para abandonar o país de orixe.

A presenza de solicitantes de asilo de países europeos como Rusia e Ucraína tamén é un resultado interesante, que pode estar relacionado cos conflitos armados nesas rexións. Tamén se destaca a presenza (aínda que minoritaria) doutras nacionalidades como a marroquí, senegalesa, gambiana ou marfileña, xa que, como se expuxo previamente no traballo de Lois *et al.* (2020), España é o único país europeo que fai fronteira terrestre co continente africano. Isto suxire que a crise migratoria non se limita ás rexións tradicionalmente consideradas como conflictivas, senón que pode ter múltiples causas e orixes.

En canto ao xénero dos solicitantes, os datos facilitados por Eurostat (2022) mostran unha lixeira superioridade numérica dos homes, o que contrasta cos datos obtidos en Provienda, onde é importante destacar que a maioría dos solicitantes son mulleres (53%), o que pode indicar unha maior vulnerabilidade no contexto dos conflitos armados e a violencia.

Respecto a idade dos solicitantes, Eurostat (2022) destaca a presenza de persoas mozas de entre 18 e 34 anos, algo que tamén ocorre no caso dos participantes de Provienda. Así mesmo, a cifra menos numerosa corresponde a aquelas persoas maiores de 65 anos, igual que ocorre nos datos achegados polo Ministerio (2021).

No relativo ao papel dos traballadores sociais, a investigación de Fernández *et al.* (2021) coincide coas funcións profesionais mencionadas polas entrevistadas, que inclúen a elaboración de informes sociais, o acompañamento en todas as xestións necesarias, así como a realización de entrevistas e visitas domiciliarias.

É importante resaltar a importancia da intervención multidisciplinaria na atención aos solicitantes de protección internacional. Alonso, Matiátegui e Martínez (2002) xa destacou a necesidade de abordar todas as áreas da vida dunha persoa para lograr unha completa integración social. Neste sentido, as entrevistadas destacaron a estreita colaboración entre os profesionais do traballo social con outros especialistas, o que reflicte a implementación desta intervención multidisciplinaria na práctica.

Ademais, é importante contemplar o enfoque do benestar integral da persoa e a súa integración na sociedade de acollida a través do modelo de atención integral (Nunes, Cardoso e Penha, 2019). Este modelo enfócase nunha avaliación inicial das necesidades do solicitante e no desenvolvemento dun plan de atención personalizado. Ao abordar as necesidades emocionais, sociais e físicas dos solicitantes de protección internacional, este enfoque pode contribuír significativamente á súa integración e adaptación na sociedade de acollida.

Con respecto aos elementos que deben mellorarse para optimizar o sistema de protección internacional, a primeira entrevistada subliña a incompatibilidade entre os tempos requiridos polos solicitantes e os establecidos polo Programa. Mentres tanto, a segunda entrevistada coincide con Fernández *et al.* (2021) na presenza dunha excesiva burocratización que dilata os procesos e dificulta unha intervención efectiva.

Estes aspectos están directamente relacionados coa categoría 6, que analiza os factores que dificultan o proceso de integración dos solicitantes de asilo. Ambas entrevistadas coinciden en que o ámbito educativo é un dos que expoñen maiores dificultades, en particular a homo-

logación de títulos, tal como mencionouno Fernández *et al.* (2021). A primeira entrevistada destaca ademais a complexidade do acceso á atención sanitaria debido aos recortes e os trámites administrativos. Pola súa banda, a Entrevistada 2 subliña a dificultade para aprender o idioma e atopar vivenda, un factor que xa foi analizado por López *et al.* en 2016, quen sinalou como as actitudes racistas dificultan o acceso a unha vivenda.

6. Conclusións

En primeiro lugar, este estudo proporciona información relevante sobre o perfil dos solicitantes de asilo que chegaron ás oficinas de Ourense e Vigo da Asociación Provivienda durante os anos 2020 e 2021. En xeral, pódese dicir que o perfil do solicitante de asilo é o dunha persoa que foxe de situacións de violencia e conflito no seu país de orixe e busca protección noutro lugar. A maioría son persoas novas e casadas, destacan os casos de familias con fillos menores que tamén buscan protección. En canto ao sexo, observouse unha maioría de mulleres entre os solicitantes de asilo.

Estes achados poden ser relevantes para comprender mellor as necesidades e os desafíos específicos destes grupos de solicitantes de asilo e así contribuír a unha mellor atención e protección dos seus dereitos.

Respecto ao papel dos traballadores sociais, confírmase as funcións profesionais que inclúen a elaboración de informes sociais, o acompañamento en todas as xestións necesarias, así como a realización de entrevistas e visitas domiciliarias. Ademais, destácase a importancia da intervención multidisciplinaria para lograr unha completa integración social.

Por último, conclúese que o sistema de protección internacional necesita mellorar en aspectos como a incompatibilidade entre os tempos requiridos polos solicitantes e os establecidos polo Programa, a excesiva burocratización e a homologación de títulos, así como a dificultade para acceder á atención sanitaria, aprender o idioma e atopar vivenda. En definitiva, é necesario abordar estes desafíos para lograr unha integración efectiva dos solicitantes de asilo en España.

---

*Iria Souto Piña. Graduada en Traballo Social. Universidade de Vigo.
Correo-e: iriasoutopina@gmail.com*

---

*Mónica López Viso. Doutora en Ciencias Políticas. Universidade Complutense de Madrid.
Profesora contratada-doutora da Área de Ciencia Política e da Administración.
Universidade de Vigo. Correo-e: mviso@uvigo.es ORCID: 0000-0003-2426-7685*

Referencias bibliográficas

- ALONSO, A., MARIÁTEGUI, L., e MARTÍNEZ, M. (2002). El Trabajo Social actual en la acogida de solicitantes de asilo a su llegada a España. *Cuadernos de Trabajo Social*, 15, 249-259. Recuperado de <https://revistas.ucm.es/index.php/CUTS/article/view/CUT-S0202110249A>
- BLEDSOE, C. H. (2017). Refugee integration and the role of the social worker. *Journal of Social Work Education*, 53(1), 17-28.
- CARRERA, S. (2016). ¿El asilo a la deriva? Reflexiones sobre los desafíos del sistema europeo de asilo. *Revista CIDOB d'Afers Internacionals*, (113), 9-28. Doi: 10.24241/rcai.2016.113.1.9
- Comisión Española de Ayuda al Refugiado (2016). *Informe 2016: Las personas refugiadas en España y Europa*. Madrid: CEAR. Recuperado de: https://www.cear.es/wp-content/uploads/2016/06/Informe_CEAR_2016.pdf
- Comisión Española de Ayuda al Refugiado (2021). *Informe 2021: Las personas refugiadas en España y Europa*. Madrid: CEAR. Recuperado de: <https://www.cear.es/wp-content/uploads/2021/06/Informe-Anual-CEAR-2021.pdf>
- ESPADA, M. L. (1994). Asilo e inmigración en la Unión Europea. *Revista de estudios políticos*, (86), 71-98.
- European Commission (2016). *Action plan on the integration of third country nationals*. Brussels: European Commission.
- European Council on Refugees and Exiles. (2019). *Common European Asylum System (CEAS)*. Recuperado de <https://www.ecre.org/topics/common-european-asylum-system-ceas/>
- European Parliament. (2017). *Asylum in the European Union: Facts and Figures*. Recuperado de <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/en/sheet/69/asylum-in-the-european-union>
- EUROSTAT. (2022). *Solicitantes de asilo por tipo de solicitante, ciudadanía, edad y sexo*. Luxemburgo: Oficina de Publicaciones de la Unión Europea. Recuperado de https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/migr_asyappctza/default/table?lang=en
- FAGGIANI, V. (2020). Hacia una reforma integral o solo aparente y más involutiva del sistema europeo común de asilo. *Revista General de Derecho Europeo*, 52. 1-39. Recuperado de <https://acortar.link/UQr3hh>
- FASSIN, D. (2015). La economía moral del asilo. Reflexiones críticas sobre la «crisis de los refugiados» de 2015 en Europa. *Disparidades. Revista De Antropología*, (2), 277-290. Recuperado de <https://dra.revistas.csic.es/index.php/dra/article/view/477/481>
- FERNÁNDEZ, N., Frieiro, P., e González, R. (2021). Personas solicitantes de Protección Internacional: Reflexiones desde el Trabajo Social. *Trabajo Social Hoy*, (93), 57-80. Recuperado de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=8246946>
- GONZÁLEZ VEGA, J. A. (2017). Mitos y mistificaciones: La Unión Europea y la Protección Internacional (A propósito de la " crisis de los refugiados"). *Revista de Derecho Comunitario Europeo*, 21(56), 27-75. Recuperado de: <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6010078>

- JONES, L. (2018). Trauma-Informed Social Work Practice with Refugees and Asylum Seekers. *Journal of Social Work Practice*, 32(1), 29-42.
- KOHLI, R. K. (2017). Empowerment and Resilience in Asylum Seekers and Refugees: A Review of the Literature. *Mental Health & Prevention*, 5, 68-78.
- International Federation of Social Workers. (2020). *Social work and the rights of refugees and migrants*. Recuperado de <https://www.ifsw.org/social-work-and-the-rights-of-refugees-and-migrants/>
- LOIS, R. C., GARCÍA, F. J., FELICIDADES, J., e DE LA ROSA, M. (2021). Origen geográfico de los solicitantes de asilo y concesiones de Protección Internacional en España entre 2008 y 2018. *Revista Geográfica de América Central*, (66), 226-265. Recuperado de <https://www.scielo.sa.cr/pdf/rge/n66/2215-2563-rge-66-226.pdf>
- LÓPEZ, M., GIL, E., e MONTERO, C. (2016). El sistema de asilo y su protección social en España. *Servicios sociales y política social*, (111), 105-115. Recuperado de https://www.cgtrabajosocial.es/files/5890cf669599c/CEAR_SIST_DE_ASILO.pdf
- NUNES, N. A., CARDOSO, G. R., e PENHA, R. C. (2019). Atención social en el contexto de la inmigración: una propuesta de atención integral. *Trabajo Social y Salud*, 77-90.
- MARCOGLIESE, M. J. (2020). Los sistemas de asilo frente a la crisis de refugiados: el panorama en el sur de América. *PÉRIPLoS, Revista de Investigación sobre Migraciones*, 3 (2), 22-51. Recuperado de https://www.clacso.org/wp-content/uploads/2020/03/P%C3%89RIPLOS-2020_completa_final_compressed.pdf#page=24
- MERINO, V. (2016). El Sistema Europeo Común de Asilo ante las demandas de asilo por razón de género. *Documentación social*, (180), 185-201. Recuperado de <https://n9.cl/xu8rb>
- Ministerio de Interior (2021). *Asilo en Cifras 2020*. Recuperado de http://www.interior.gob.es/documents/642317/1201562/Asilo_en_cifras_2020_126150899.pdf/300d1995-14f1-4401-a61f-8a5f0a8f1bae
- PASETTI, F. (2020). *Sobre los solicitantes y beneficiarios de protección internacional*. Informe Nacional para España, NIEM 2020. Barcelona Centre for International Affairs (CIDOB). Recuperado de https://www.cidob.org/es/publicaciones/serie_de_publicacion/project_papers/niem/sobre_los_solicitantes_y_beneficiarios_de_proteccion_internacional_informe_nacional_para_espana_niem_2020
- PORRAS, J. M. (2017). El Sistema Europeo Común de Asilo y la crisis de los refugiados. Un nuevo desafío de la globalización. *Revista de estudios políticos*, (175), 207-234. Recuperado de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=5885506>
- Protocolo sobre el Estatuto de los Refugiados adoptado en Nueva York. [Protocolo de Nueva York]. 31 de enero de 1967. Recuperado de <https://www.acnur.org/5b076dcd4.pdf>
- RUIZ-GIMÉNEZ, I. (2017). El naufragio de Europa: reflexiones feministas en torno a la crisis de las políticas migratorias y de asilo. *Revista Europea de Derechos Fundamentales*, (29), 143-164. Recuperado de <https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=6144004>
- VALLES, M. (2016). ¿Vallas al asilo? Apuntes sobre el sistema de protección internacional en España. *El año de los refugiados: Anuario CIDOB de la inmigración 2015-2016*. pp. 226-245. Recuperado de <https://www.raco.cat/index.php/AnuarioCIDOBInmigracion/articulo/view/317583>